

Interview Bondine Kloostra

Eric Schoones

Stok achter de deur

Bondine Kloostra is advocate, gespecialiseerd in milieu- en natuurbeschermingsrecht. Ze voert procedures en adviseert over uiteenlopende onderwerpen waaronder natuurbescherming, nucleaire straling, afval, genetische modificatie en voedselveiligheid. Ze is raadvrouw voor De Faunabescherming in zaken over beschermde natuur en bescherming van soorten

Uw kantoor, Prakken d'Oliveira Human Rights Lawyers, voert vele zaken op het gebied van mensenrechten. Is er een link met dierenwelzijn?

'Mens en natuur staan in onlosmakelijk verband met elkaar. Vervuiling en klimaatverandering tasten mensenrechten aan. Aanspraak op een gezonde en duurzame omgeving is naar mijn mening een mensenrecht en wordt als zodanig ook steeds meer erkend. Hoe wij met de natuur en dieren omgaan houdt daarmee direct verband. Volgens Europese en internationale regels hebben omwonenden, wanneer natuur wordt aangetast, recht op inspraak en op toegang tot de rechter. De Raad van State oordeelt dat mensen belanghebbend zijn, als besluiten worden genomen die schade kunnen veroorzaken aan de natuur. Je moet dan als omwonende wel heel dichtbij die natuur wonen. Woon je drie straten ver van de plek waar natuur wordt aangetast, dan kan het heel goed zijn dat je niet als belanghebbende wordt aangemerkt. Vandaar dat natuurorganisaties zoals De Faunabescherming zo belangrijk zijn. Op grond van haar natuurdoelstelling en inzet voor in het wild levende dieren mag De Faunabescherming bij de rechter wèl terecht, indien dierenwelzijn, beschermde soorten of natuur door besluiten van de overheid in het gedrang zijn. Te denken valt aan afschot van beschermde dieren, het aanleggen van een weg door een natuurgebied, en het aan de rechter voorleggen van overtreding van wettelijke regels die de natuur beschermen.'

Foto: Jan Vonk

Er zijn veel zaken over ganzen geweest en die hebben nog niet veel opgeleverd.

'Dat ben ik niet met u eens. De uitkomst van procedures hangt heel erg van de lokale situatie af. Provincies mogen in bepaalde gevallen toestemming geven om ganzen doden, maar als dat niet effectief is, kan de rechter een daarvoor afgegeven ontheffing vernietigen. De afgelopen jaren zijn beroepen van De Faunabescherming gegrond verklaard, bijvoorbeeld in de provincie Noord-Brabant, waar de rechter de ontheffing voor afschot van ganzen heeft vernietigd, maar er zijn ook beroepen ongegrond verklaard. Een aantal procedures heeft tot stopzetten van afschot geleid, of tot beperking van afschot. Het blijven lastige discussies, omdat ganzen zich natuurlijk niet aan provincie- of landsgrenzen houden, terwijl het systeem zo in elkaar zit dat elke provincie over de eigen ganzen gaat. Maar Utrechtse of Brabantse ganzen, dat bestaat natuurlijk niet. Het zijn trekvogels en ook ganzen die niet in de lente weg trekken zijn niet aan provinciegrenzen gebonden. De discussie over wat wij willen

Interview

met onze landbouw en hoe dat van invloed is op ganzen en weidevogels zou overigens veel breder gevoerd moeten worden. Moet natuur altijd wijken voor economische belangen? Dat is een kernvraag waar in Nederland veel te weinig over van gedachten wordt gewisseld. De aanname is vaak dat als bedrijfswinst gemaximaliseerd kan worden, bijvoorbeeld door middel van steeds verdere intensivering van de landbouw, andere belangen automatisch hebben te wijken. Natuur komt zo in het gedrang. Veel weidevogels zijn aan het verdwijnen en ganzen worden door die grondhouding niet beschouwd als natuurlijk onderdeel van het landschap, maar als veroorzakers van schade waarvoor afschot de oplossing zou zijn.'

Ook als je kunt aantonen dat afschieten geen echte oplossing is?

'Het is maar net hoe je de regels interpreteert. Er is bijvoorbeeld altijd gezegd dat je geen procedures kunt voeren over klimaatverandering omdat niet één persoon of instantie aansprakelijk is voor de uitstoot van CO² en toch zie je

opeens een uitspraak van een rechtbank - in de Urgenda-zaak - die oordeelt dat de Nederlandse Staat maatregelen moet nemen. Het is een ontwikkeling in het denken. Zo zegt de Vogelrichtlijn dat bij dreigende schade aan landbouwgewassen en bij gebrek aan alternatieve maatregelen, het doden van dieren als uiterste middel is toegestaan. De criteria zijn volgens De Faunabescherming heel strikt en laten weinig ruimte voor het doden van dieren. De rechter ziet in die regels wel eens meer ruimte voor jagers en boeren dan De Faunabescherming. Het is daarom goed om steeds kritisch te blijven kijken naar de regelgeving en de interpretatie daarvan en daarover zaken te voeren bij de rechter.'

Daar zit wel beweging in?

'We hebben recent interessante jurisprudentie gekregen over vossen. Boeren worden geacht hun kippen 's nachts in een stal te beschermen tegen roofdieren. De kippen worden met voer de

Ganzen houden zich niet aan provinciegrenzen.

stal ingelokt. Volgens de boeren bestaat er een risico dat een vos mee de stal ingaat en kippen doodbijt. Soms moet je een procedure voeren om precies te begrijpen wat er aan de hand is. Bij doorvragen bleek dat ook de deur van de stal volautomatisch dichtgaat en er niemand bij aanwezig is. Ik vond dat verbijsterend. De rechtbank Noord-Nederland heeft geoordeeld dat het hier gaat om bedrijfsrisico en dat de boeren, als zij willen voorkomen dat een vos schade aanricht er op moeten toezien dat er geen vossen mee de stal in glippen. De praktijk van een volautomatisch systeem om de kippenstal te sluiten, is volgens de rechter geen rechtvaardiging voor het afschieten van vossen. Het beroep van

De Faunabescherming werd daarom gegrond verklaard en de ontheffingen voor het afschot van vossen rond kippenbedrijven in Drenthe is

inmiddels ingetrokken. Een mooie uitkomst van de procedure. Maar ook van belang voor de meer algemene vraag: is het wel geoorloofd om beschermde dieren te doden, terwijl er andere oplossingen zijn?

Is er met ganzen ook zoiets aan de hand?

'Ja, inmiddels zijn er studies die laten zien dat boeren met voor ganzen aantrekkelijke monocultuur graslanden - een snackbar voor ganzen - zelf ganzen aantrekken. De Europese Commissie heeft erop gewezen dat in een dergelijk geval

sprake kan zijn van een bedrijfsrisico dat boeren zelf moeten dragen en waarmee afschot van ganzen niet kan worden gerechtvaardigd. Een meer diverse grasmat met aan de randen bomen en heggen, zou minder aantrekkelijk zijn voor ganzen. Nu kunnen ganzen vijanden van ver zien aankomen op de uitgestrekte graslanden, waar alle opgroeiende struiken en bomen zijn gerooid, en de vraag is dus of je met meer bomen en heggen het grasland voor de ganzen minder aantrekkelijk zou kunnen maken. Een dergelijke alternatieve bedrijfsvoering verdient een grondig onderzoek.'

Is de rechter gevoelig voor die argumentatie?

'Tot op heden niet in de zaken over ganzen. Uit de uitspraken over afschot van vossen blijkt dat de rechter in die zaken aandacht besteedt aan de vraag of schade te voorkomen is door de bedrijfsvoering aan te passen. Dat is een stap in de goede richting.'

Speelt de lobby van jagers en boeren een rol?

'Ik weet het niet. Misschien niet op een bewuste manier. In zijn algemeenheid is het wel zo dat als er veel contact is tussen ambtenaren en belangengroepen, er meer begrip ontstaat voor die belangengroepen. Daarom is bijvoorbeeld, op grond van een internationaal verdrag, contact tussen overheidsambtenaren en de tabaksindustrie simpelweg niet toegestaan. In een zaak waar ik momenteel aan werk, de vervuiling door de hoogovens van Tata Steel, zie ik ook dat er in het verleden veel contact is geweest tussen de

Doden is volgens de Wet natuurbescherming en de Vogelrichtlijn een laatste redmiddel.

provincie en het bedrijf, waardoor er veel begrip is ontstaan voor de problemen van het bedrijf ten koste van omwonenden, die niet wekelijks om de tafel zitten met de provincie. Ten aanzien van ganzen is de discussie denk ik niet of er een lobby is van jagers en boeren, maar meer dat er in de praktijk allerlei mogelijkheden zijn om ganzen te weren, maar dat die een aanpassing van de boerenpraktijk vergen. Met boerenbedrijven op industriële schaal, waar twee mannen al het werk doen, wordt geen tijd genomen om ganzen te verjagen en is minder rendabel, minder monofoon gras niet de eerste keuze van de boer. Bomen en struiken zijn geroid, omdat alleen voor oppervlakte landbouwgrond Europese subsidie aan boeren werd uitgekeerd. Bij Schiphol lijken het voorkómen van luchtvervuiling en geluidsoverlast en de bescherming van dierenwelzijn vooralsnog minder belangrijk te worden gevonden dan het continue doorgroeien van Schiphol. Sinds het jaar 2000 is het aantal passagiers van de luchthaven met 40% toegenomen en een nieuwe uitbreidingsronde staat voor de deur. Daar moet heel veel voor wijken, waaronder de ganzen. Ik voorspel dat hierin, onder druk van de maatschappelijke discussie, de komende jaren verandering in gaat komen. Het blijft daarom belangrijk dat een organisatie als De Faunabescherming besluiten over het doden van ganzen ten behoeve van Schiphol aan de rechter blijft voorleggen. Doden is volgens de Wet natuurbescherming en de Vogelrichtlijn een laatste redmiddel, als er geen andere oplossingen zijn.'

Aan welke andere oplossingen moet je dan denken in geval van Schiphol?

'Schiphol verjaagt ganzen rond start- en landingsbanen en doden is daarom, wat De Faunabescherming betreft, helemaal niet nodig. Verder zou Schiphol, om overvliegen door ganzen te voorkomen, heel goed boeren in de Haarlemmermeer kunnen uitkopen. De graan- en bietenteelt daar trekt ganzen uit Zuid-Holland aan, die dagelijks de luchthaven overvliegen om in de Haarlemmermeer te eten. Maar nogmaals, zolang wordt toegestaan dat ganzen worden gedood ten behoeve van de luchthaven, moedig je het ontwikkelen van alternatieven niet aan.'

Ligt daar een rol voor de rechterlijke macht?

'De Faunabescherming vindt het inderdaad belangrijk om dit soort keuzes en besluiten aan de

rechter te blijven voorleggen. Maar er ligt in het publieke debat, op social media bijvoorbeeld, verder ook een rol voor De Faunabescherming waar het gaat om informatieverstrekking en voorlichting. Vaak weet het publiek weinig over de natuur en welke belangen er spelen. Een goed voorbeeld zijn de 'winterganzen' in Nederland. Daarmee worden de trekganzen bedoeld die hier komen overwinteren en na de winter weer vertrekken. De provincie Gelderland heeft recent een ontheffing verleend voor grootschalig afschot van winterganzen, maar die ganzen vertrekken voordat ze veel schade kunnen aanrichten. De Faunabescherming zal daarover binnenkort een procedure voeren bij rechtbank Gelderland. Het geven van voorlichting over dergelijke onderwerpen is echter ook van belang. Om mensen inzicht te geven in gevolgen van beleid en besluiten op hun leefomgeving.'

Zolang ganzen worden gedood, moedig je het ontwikkelen van alternatieven niet aan.

Kan dat ook de zomerganzen helpen?

'Wie weet, als je daarmee stapjes zet naar een striktere toepassing van de geldende regels over de bescherming van soorten.'

Zijn rechtbanken wel voldoende toegerust om hier uitspraken over te doen?

'Voorheen benoemde de Raad van State in procedures regelmatig onafhankelijke en onpartijdige deskundigen. Die kwamen van de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak voor Milieu en Ruimtelijke Ordening (StAB), die de bestuursrechter adviseert over geschillen op het gebied van het fysieke leefmilieu. Die deskundigen gaven dan in de procedure een weergave en analyse van de relevante feiten. Die adviezen waren heel nuttig en het zou goed zijn als natuurbeschermers de rechter vaker zouden vragen om een dergelijke deskundige in een procedure te benoemen. Het is en blijft uiteraard in de eerste plaats de taak van provincies om besluiten goed te onderbouwen en de taak van De Faunabescherming om haar kritiek op de besluitvorming zoveel mogelijk te funderen op feiten en studies, waar die voorhanden zijn.'

Kleine stapjes en duurt het te lang?

'Tsjja, niet altijd. Zo verleende de provincie Overijssel dit voorjaar een ontheffing voor het doden van dieren op vliegveld Twente, die na een bezwaar van De Faunabescherming en onder druk van een spoedprocedure bij de rechter na een aantal weken werd ingetrokken. Men wilde op het vliegveld op alles schieten, van dassen tot kraanvogels. Werkelijk verbijsterend. Maar in die zaak werd snel resultaat geboekt. In andere zaken gaat het langzamer en is soms alleen op lange termijn, stap voor stap, winst te behalen. Zo oordeelde de voorzieningenrechter in Den Haag eind 2018 in een spoedprocedure over het schieten op knobbelzwanen dat de ontheffing werd geschorst, omdat bij het schieten van knobbelzwanen ook slachtoffers kunnen vallen onder kleine zwanen, een populatie waar het slecht mee gaat. De Faunabescherming betoogt al jaren dat het afschieten van de ene soort niet tot schade aan andere soorten mag leiden en vond op dit punt in deze zaak gehoor. Dat is belangrijke winst, die ook in andere zaken over andere soorten weer stof tot discussie kan geven.'

Een knobbelzwaan en twee kleine zwanen. Op dit moment is het schieten op knobbelzwanen in Zuid-Holland verboden, omdat ook slachtoffers kunnen vallen onder kleine zwanen.

Waarom doet u dit werk eigenlijk?

'De zaken die ik doe, gaan altijd echt ergens over. Over meer dan een privébelang. Het algemeen belang staat eigenlijk altijd centraal. Ik vind het heel waardevol om als advocaat een steentje bij te dragen aan de discussie over natuur- en milieubescherming. Frustrerend is soms

wel dat ook in gevallen waarin cliënten feitelijk het gelijk aan hun kant hebben, het soms jaren duurt voordat dat ook wordt erkend. Het brede maatschappelijke inzicht dat bestrijdingsmiddelen zeer schadelijk zijn voor bijen kwam pas toen het met de bijenstand al zeer slecht gesteld was. Milieuorganisaties wezen echter al jaren op dit gevaar.

Ook ten aanzien van klimaatverandering is het al jaren meer dan vijf over twaalf. Milieuorganisaties komen al tientallen jaren met bewijzen van de schadelijke gevolgen van CO²-uitstoot, maar pas als die gevolgen zich al vergaand voordoen, wordt de problematiek serieus genomen. Organisaties zoals De Faunabescherming zijn daarom vaak voorlopers in de discussie rond wat de mens in onze leefomgeving en de natuur veroorzaakt. Dat vergt, ook in de rechtszaal, soms moed om tegen de stroom in te gaan. Je kunt de maatschappelijke discussie niet voeren of veranderen in de rechtszaal, maar het is belangrijk om zaken aan de rechter voor te blijven leggen, wanneer grote belangen voor in het wild levende dieren op het spel staan.

De wisselwerking tussen belangengroepen, burgers, politiek en ook het recht is van belang om de grote problemen van deze tijd op het gebied van natuur en milieu in kaart te brengen en aan oplossingen te werken. Het is waardevol om daaraan een steentje te kunnen bijdragen als advocaat.'

